

Brittiläisen informaatiolukutaidon lähteillä

Jarmo Saarti, Anne Lehto, Tuula Ruhanen, Kaisa Sinikara

Kansallisen informaatiolukutaitohankkeen ohjausryhmä ja Tuula Ruhanen, joka vastaa tällä hetkellä IL yhdyshenkilöverkoston ja -verkkosivuston koordinoinnista, tekivät hankkeen lopuksi tutustumis- ja opintomatkan Britanniaan viime vuoden lopussa. Tavoitteena oli tutustua informaatiolukutaidon merkitykseen brittiläisessä tieteellisessä kirjastoyhteisössä ja pohtia yhteistyömahdollisuuksia.

CILIPin informaatiolukutaitoverkosto

Vierailu alkoi Lontoosta, jossa tapasimme CILIP verkoston informaatiolukutaitoryhmän edustajia, mm. puheenjohtaja Debbie Bodenin, varapuheenjohtaja Ruth Stubbingsin ja sihteeri Lyn Parkerin. Esittelimme heille suomalaista kehittämistyötä ja IL-tutkimusta, ja vaihdoimme kum-

mankin maan kokemuksia. CILIP on Britannian kirjastojärjestöjen katto-organisaatio, jonka puitteissa toimivalla IL-ryhmällä on informaatiolukutaidon kehittämisessä järjestörajat ylittävää yhteistyötä. Eri puolilta maata tulevan ryhmän jäsenet kokoontuvat neljä kertaa vuodessa Lontoossa CILIPin toimitiloissa keskustelemaan ajankohtaisista asioista.

Eräs keskeinen aihe on ollut meillä Suomessakin tärkeänä pidetty IL- opettajina toimivien kirjastonhoitajien ja informaattikkojen pedagogisen osaamisen jatkuva ylläpito ja lisääminen. Tulevaisuuden osaamistarpeet laajemminkin tarkasteltuina olivat CILIPin edustajien mielenkiinnon kohteena. He olivat erittäin kiinnostuneita mainitsemastamme suomalaisten yliopistokirjastojen osaamistarvekartoituksesta.

Lounaan jälkeen järjestettyyn informaatiolukutaitotyöryhmän kutsuseminaariin osallistui maan johtavia informaatiolukutaidon tutkijoita (mm. suomalaisille tuttu Susie Andretta London Metropolitan yliopistosta). Kehittäjiä ja koulutuksesta vastaavia eri puolilta Britanniaa. Heidän toiminnassaan verkkopalvelut ja viestintä tietoverkon välityksellä ovat keskeisellä sijalla. Verkkosivunsa (www.cilip.org.org) välityksellä he jakelevat mm. opetusmateriaaleja, tapaustutkimuksia ja materiaaleja kirjaston henkilöstölle opetuksen tueksi. He ovat myös järjestäneet kolmen vuoden ajan vuosittaisen LILAC konferenssin ja julkaisevat avointa tieteellistä JIL (Journal of Information Literacy) lehteä.

CILIPin edustajat kertoivat laatimastaan Lollipop-verkkosovelluksesta, joka on kehitetty neuvontapalveluissa toimivien kirjastonhoitajien avuksi. Sovellus sisältää mm. informaatiolukutaitoon liittyvien peruskäsitteiden laajahkot määrittelyt, joita voi käyttää oman työnsä tukena. Keskeiseksi kohteeksi he nostivat IL:n markkinoinnin ja siitä tiedottamisen.

Keskusteltaessa plagiarismista nousi tärkeäksi myös elinikäisen IL:n opettamisen merkitys ja eri kirjastosektoreiden verkostoituminen tätä työtä varten. Boden, Stubbings ja Parker korostivat erityisesti yleisten kirjastojen roolia digitaalisen kansalaisuuden ja siinä tarvittavan osaamisen varmistajana.

Lopuksi pidimme mietintäsession, jonka pohjalta löysimme seuraavat yhteistyön mahdolliset kohteet ja sovimme tähän vastuuhenkilöt, jotka sitoutuivat viemään asioita eteenpäin:

- laajemman toimintaverkoston synnyttäminen

- markkinointi ja tiedottaminen
- IL-kysymyspankit
- henkilökunnan osaamiskartta
- sidosryhmien mukaan ottaminen, mm. opiskelijat, ainelaitosten opettajat
- opetuksen hyvät käytännöt ja niiden jakaminen (best practices)
- ryhmien välinen yhteistyö, ml. eri kirjastosektoreiden IL-ryhmät
- osaamisen arviointi
- opetusmateriaalit ja niiden jakelu

Keskustelimme alustavasti, miten Suomessa veisimme näitä eteenpäin. Tässä IL-hankkeen aikana syntynyt yhteyshenkilöverkosto on erinomainen työkalu. (Verkoston henkilöt voivatkin ilmoittaa kiinnostuksensa ryhmiin esim. Tuula Ruhaselle.)

Skotlantilaiset painottavat elinikäistä oppimista

Lontoosta matkustimme Glasgow'hun tavataksemme Caledonia Universityssä John Crawfordin ja Christine Irvingin, jotka ovat projektissaan laatineet kansallisen kehyksen informaatiolukutaidolle Skotlannissa (A National Information Literacy Framework Scotland, www.caledonia.ac.uk/ils/framework.html). Kehyksessä esittää kaikille kirjastosektoreille yhteinen toiminnallinen malli, jonka tarkoituksena on varmistaa koko väestön informaatiolukutaitojen kehittäminen.

Hanke on alkanut peruskouluista ja pitkälti tietokonetaitoihin liittyen, mutta on kasvanut kaikille kouluasteille. Lisäksi Crawford ja Irving korostivat aikuisten, koululaitoksen ulkopuolella olevien henkilöiden informaatiolukutaitojen tukemisen tärkeyttä. Crawford on tutkinut mm. sitä, miten informaatiolukutaidot integroituvat akateemisen maailman ulkopuolella olevaan työelämään ja hän korosti näiden taitojen merkitystä kaikille kansalaisille.

Britanniassa näyttikin olevan käynnissä digitaaliseen jakautumiseen ja sen estämiseen liittyvä keskustelu. Informaatiolukutaidon tarve al-

kaa Grawfordin mukaan varhaiskasvatuksesta ja jatkuu läpi elämän. Näin ollen yhteistyö päiväkotien, eriasteisten koulujen, yleisten kirjastojen ja vapaan sivistystyön kanssa kuuluu IL-opetukseen .

Crawford kertoi myös, että informaatiolukutaidot tulee nähdä nykyaikaisen työllistymisen perustaitoina ja sen vuoksi niiden integroiminen kaikkeen opetukseen on keskeistä. Informaatiolukutaidot tukevat itsenäisten oppijoiden kasvatamista. Hänen mukaansa näyttäisi olevan selkeää näyttöä siitä, että oppimismenestys ja informaatiolukutaitojen hyvä hallinta korreloivat keskenään positiivisesti. Itsenäistä opiskelua tukevien taitojen oppiminen tukee myös korkeakoulujen siirtymistä luentoperusteisesta opetuksesta ongel-

maperusteiseen opiskeluun.

Crawford ja Irving pitivät tärkeänä myös sitä, että keskustelu informaatiolukutaidoista tulee ulottaa kirjastojen ulkopuolelle. Tällöin keskeistä on, että otetaan huomioon se kieli, mitä kussakin ympäristössä käytetään: opettajien kanssa puhutaan pedagogisella kielellä, työelämän edustajien kanssa työelämän kielellä ja tutkijoiden kanssa tutkijoiden kielellä ja samalla vältetään kirjastolangia ja terminologiaa. Erityisesti he korostivat poliittisen tason vaikuttamista ja pitivät hyvänä sitä, että Suomessa informaatiolukutaito oli saatu mukaan jopa kansallisen tason strategioihin.

Glasgow'n vierailun päätteeksi tapasimme Jan Howdenin, joka johtaa Caledonian yliopiston Saltire Centreä. Saltire Centre on modernin pal-

veluajattelun mukaan rakennettu uusi kirjasto, jossa oppimiskeskus-, kirjasto- ja opiskelijapalvelut on yhdistetty samaan rakennukseen. Rakennus on myös kampuksen keskus, josta johtaa kulku kampuksen tiedelaitosten tiloihin.

Keskustelimme Howdenin kanssa myös SCONULin – Britannian ja Irlannin yhteinen kansalliset-, yliopisto- ja erikoiskirjastojen yhteistyöjärjestö Society of College, National and University Libraries – tavoitteista informaatiolukutaitojen alueella. Jan Howden on tuore SCONULin informaatiolukutaitoryhmän puheenjohtaja. Keskustelussa nousi esille samoja teemoja kuin edellisessä päivänä CILIPin edustajien kanssa – erityisesti informaatiolukutaitojen opettamisen integroiminen tieteenalakohtaiseen opetukseen.

Oman haasteensa Howdenin mielestä muodosti se, että kirjastojen opettavan henkilökunnan status ei ole Skotlannissa vastaava kuin muiden akateemisten opettajien. Kirjastot ja niiden palvelut nähdään helposti tukipalveluina eikä elimellisenä osana perusopetusta ja tutkimusta.

Aiheenmukaiset arkistot lisäävät hallittavuutta

Lopuksi vierailimme Edinburghin yliopistokirjastossa, jossa kirjastonjohtaja Sheila Cannell, Skotlannin yliopistokirjastojen ryhmän puheenjohtaja kollegoineen esitteli meille kirjastoaan ja sen palveluita. Yliopistossa kirjasto on osa suurta, noin 700 hengen palveluyksikköä, joka vastaa kirjasto-, tieto- ja viestintäteknisistä palveluis-

ta sekä joistakin suurista kansallisista hankkeista. Koko palveluyksikön johtajana toimii vararehtori Jeff Haywood.

Oli kiinnostavaa kuulla vararehtorin ja kirjastonjohtajan hieman toisistaan poikkeavia näkemyksiä palveluorganisaation eduista ja ongelmista. Kirjaston vastuulla oli myös kansallisen julkaisuarkiston kehittämishanke sekä kansallinen 3-vuotinen Digital Curation Centre –hanke.

Kirjaston palveluiden kehittämisessä tuli esille Suomessakin ajankohtaiset sähköisten palveluiden kehittäminen ja niiden entistä syvempi integroiminen tutkimukseen. Kustakin yliopiston tieteenalasta vastaavat kirjastonhoitajat (liaison librarians) toimivat yhteyshenkilönä tiedekuntiin vastaten mm. opetuksesta, aineiston hankinnasta

ja palveluiden markkinoinnista. Heidän vastuulleen kaavailtiin myös julkaisuarkiston aineistojen hankintaa ja markkinointia tiedeyhteisölle.

Tutustuimme myös kirjaston sähköisiin palveluihin. Edinburghin yliopiston kirjasto on Voyager-kirjasto ja DSpacea käytetään Edinburgh Research Archive (ERA) -julkaisuarkiston työkaluna. Julkaisuarkiston rakenne on samantapainen kuin suomalaisten vastineiden, esim. DVIikin, eli se jakaantuu tieteenalakohtaisiin yhteisöihin, näiden alayhteisöihin sekä kokoelmiin jne.

Kirjaston edustajien mukaan aihealueiset arkistot mahdollistavat paremman aineiston hallinnan kuhunkin aineistoryhmään räätälöidyn metadatan avulla. He olivat alkaneet kehittää julkaisuarkistojaan aihealueisiin liittyviksi arkistoiksi. Ku-

va-arkiston ohjelmistona oli Luna Insight, jota meille esiteltiin Charting the Nation, Maps of the Scotland –kokoelman karttojen avulla. Edinburghin yliopistossa on E-julkaisujen käyttöliittymänä Webfeat (webfeat.org), jonka ominaisuuksiin – erityisesti laajojen aineistojen nopeaan yhteishakuun - kirjastossa oltiin hyvin tyytyväisiä ja sitä pidettiin parempana kuin Meta-Libin sovellusta.

Kansainvälinen keskustelu haasteena

Matkasta jäi mieleen monta ajatusta ja kehittämiskohdetta. Lisäksi huomasimme sen, että brittiläiset tieteelliset kirjastot painivat samojen haasteiden parissa kuin me suomalaiset. Havaitsimme, että suomalaisen IL-hankkeen vahvuutena on ollut tiivis liittyminen yliopistojen strategia- ja opetusryöhön samoin kuin yliopistokirjastojen asiantuntijoiden yhteistyöverkoston vahvistaminen.

Olemme tukeneet kirjastonhoitajien pedagogista kehittämistä ja luoneet välineitä oppimisen arviointiin. Sen sijaan kasvavana haasteena meille on osallistuminen kansainväliseen keskusteluun, jotta voisimme esitellä suomalaisia malleja ja omia kokemuksiamme kollegoillemme opiksi ja arvioitavaksi. Toinen keskeinen haaste on

säilyttää yhteys tutkimuksen ja profession välillä. Tämän tavoitteen toteutumista matka omalta osaltaan tuki.

Kiitokset opetusministeriölle ja omille taustaorganisaatioillemme mahdollisuudesta luoda yhteyksiä brittiläisiin kirjastoihin, joissa on käyty läpi niitä uudistuksia, joita Suomessa olemme toteuttamassa. Yhteistyökohteita on tunnistettu, haastamme suomalaiset kollegat ottamaan osaa kansainväliseen yhteistyöhön. 📖

Tietoa kirjoittajista:

*Jarmo Saarti, kirjastonjohtaja
Kuopion yliopiston kirjasto
email. jarmo.saarti@uku.fi*

*Anne Lehto, tietopalveluosastonjohtaja
Tampereen yliopiston kirjasto
email. anne.m.lehto@uta.fi*

*Tuula Ruhanen, kirjastonjohtaja
Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kirjasto
email. tuula.ruhanen@helsinki.fi*

*Kaisa Sinikara, Tieto- ja kirjastopalvelujohtaja
Helsingin yliopisto
email. kaisa.sinikara@helsinki.fi*